

JĘZYK DYPLMACJI – INTERRELACJE ANGIELSKO-FRANCUSKIE

LANGUAGE OF DIPLOMACY: ENGLISH-FRENCH INTERRELATIONS

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zarówno zarysu procesu kształtowania się języka dyplomacji w kulturze europejskiej: od łaciny poprzez język francuski po angielski, jak i czynników wpływających na dominację wymienionych języków w dziedzinie stosunków międzynarodowych w perspektywie historycznej. Zaprezentowano ponadto przykłady dwojakiego rodzaju oddziaływania języka francuskiego na angielski język dyplomatyczny. Pierwszy z nich dotyczy wpływu, jaki język francuski wywarł na szczegóły techniczne języka dyplomacji: nomenklaturę tytułów i funkcji dyplomatycznych, precedencję dyplomatyczną oraz nazwy i strukturę oficjalnej korespondencji dyplomatycznej, ze szczególnym uwzględnieniem raportów rocznych. Drugi rodzaj wpływu jaki język francuski wywarł na angielski język dyplomatyczny odnosi się do: *primo*, cech składni charakterystycznych dla języków romańskich: zdań złożonych, przeniesionej negacji, częstego użycia okoliczników typu *Subuncts* i *Disjuncts*, *secundo*, do leksykonu angielskiego języka dyplomacji obfitującego w wyrażenia, zwroty i elementy idiomatyczne stanowiące kalkę z języka francuskiego. Omówiono także najbardziej typowe cechy języka dyplomacji.

Słowa kluczowe: język dyplomacji, rys historyczny, charakterystyczne cechy języka dyplomacji, supremacja lingwistyczna, oddziaływanie, składnia, leksykon, idiomy, zwroty i wyrażenia, niuanse znaczeniowe.

Abstract

The purpose of the following article is presenting both the overview of the process of shaping the diplomatic language in the European culture: from Latin through the French language to English, as well as the factors influencing the domination of the above-mentioned languages in international relations against historical background. The author presents examples of the twofold influence the French language has exerted upon the English language of diplomacy. The former concerns French impact on the linguistic technicalities: names of diplomatic titles and functions, diplomatic precedence as well as the names and structure of the official diplomatic correspondence, annual reports in particular. The latter influence of French upon the English diplomatic language deals with: first, its syntactic features typical of the Roman languages such as multiple compound sentences, transferred negation, frequent use of adverbials: *Subuncts* and *Disjuncts*, secondly, the vocabulary of the English diplomatic language abundant in expressions, phrases and idiomatic elements copied from the French language. Eventually, the author enumerates the most typical features of the diplomatic language.

Keywords: diplomatic language, historical overview, characteristic features of the language of diplomacy, linguistic supremacy, influence, syntax, vocabulary, idioms, phrases and expressions, nuances of meaning.

Według Stevena Pinkera, *język pozwala działać w oparciu o pracę innych, korzystając z ich wiedzy oraz współpracować, by osiągnąć więcej niż w pojedynkę* (Pinker 2002, 120). Podstawowe zadania dyplomacji polegające na komunikacji, negocjowaniu, formułowaniu i zawieraniu porozumień oraz umów a także gromadzeniu, opracowywaniu, przekazywaniu i rejestrowaniu wiedzy czerpanej z materiałów źródłowych wykonywane są w oparciu o umiejętności lingwistyczne.

Chociaż literatura przedmiotu skupia się nad merytoryczną stroną przekazu informacji w relacjach międzynarodowych raczej niż nad środkami do jego osiągnięcia, prace badawcze nad językiem dyplomacji prowadzą ku lepszemu zrozumieniu metod funkcjonowania kół dyplomatycznych i ustalenia skuteczności ich działań.

Język używany w dyplomacji odnosi się do kwestii „wspólnej formy” z właściwą jej specyficzną idiomatyką wywodzącą się z dwóch źródeł językowych: łaciny i języka francuskiego. Te właśnie języki przez wieki używane były jako podstawowe narzędzia komunikacji kręgów dyplomatycznych. Ich romańska spuścizna, w postaci chociażby bogatej frazeologii wyrażającej idee kluczowe dla dyplomacji z klarownością i emfazą, przetrwała w formalnym użyciu języka angielskiego.

W wiekach średnich i początkach czasów nowożytnych negocjacje dyplomatyczne prowadzone były po łacinie, czyli we wspólnym wówczas języku cywilizowanych mocarstw chrześcijańskich. Z czasem, w pisemnych i ustnych pertraktacjach dyplomatycznych ustąpiła ona miejsca językowi francuskiemu. Już bowiem w połowie XV wieku król Anglii Henryk VI Lancaster korespondował z władcą francuskim Karolem VII w języku francuskim (Phillips 2011).

Dyplomatyczna supremacja języka francuskiego w pełni uwidoczniła się w wieku XVII. Debaty nad Pokojem Westfalskim¹ wykazały leksykalną niewystarczalność i fonetyczną niespójność łaciny, co w rezultacie doprowadziło do zwrócenia się kół dyplomatycznych ku językom nowożytnym. Fakt, iż to język francuski uzyskał wówczas status języka dyplomacji był wynikiem kilku sprzyjających okoliczności. *Primo*, już od wieku XVI był to uznany język europejskich klas wyższych. *Secundo*, zasady dyplomacji opracowane zostały i wyłożone przez Francuzów w ich języku ojczystym. Kardynał Richelieu jako pierwszy mąż stanu uznał dyplomację za *stały proces polegający na permanentnych negocjacjach międzynarodowych*, zaś jego poglądy, m.in.: *„Polityka winna realizowana być w oparciu o pragmatyczny interes państwa, a sojusznicy wybierani dla ich stałości, nie z sympatii, czy też: Ambasadorowie odpowiadają winni przed jednym mocodawcą wcióż stanowią sedno dyplomacji. To za czasów Richelieu sprawy zagraniczne podlegać zaczęły jednemu ministerstwu. W polityce międzynarodowej wyniósł on Francję do pozycji mocarstwowej, a język francuski do środka komunikacji dyplomatycznej* (Blanchard 2011).

Dyplomatyczna dominacja języka francuskiego uległa dalszej konsolidacji w drugiej połowie wieku XVII, za panowania króla słońce Ludwika XIV, a stan ten przetrwał do wieku XX.

¹ Pokój westfalski - wielostronny układ kończący wojnę trzydziestoletnią 1618-1648, zawarty w dniu 24 października 1648 między Świętym Cesarstwem Rzymskim i Francją (w której małoletniego Ludwika XIV zastępował w rządach pierwszy minister, kardynał Jules Mazarin) i jej sojusznikami w Münsterze oraz między Habsburgami a Szwecją w Osnabrück. Uważany jest za jeden z najbardziej znaczących traktatów międzynarodowych w historii nowożytnej Europy. Davies, Norman. 2006. *Europa*. Warszawa: Znak.

„Do końca wieku XVII, kiedy to autor Raju Utraconego John Milton sprawował funkcję jednego z politycznych sekretarzy Olivera Cromwella, łacina wciąż pozostawała oficjalnym językiem europejskiej dyplomacji. To za panowanie Ludwika XIV w latach 1643-1715, francuski, jako język najbardziej precyzyjny i czytelny, zastąpił łacinę jako uznawany powszechnie środek negocjacji międzynarodowych. Jego znaczenie zaczęło maleć na korzyść języka angielskiego dopiero w następstwie I Wojny Światowej i podpisania Traktatu Wersalskiego sporządzonego w roku 1919 w wersji zarówno francuskiej jak i angielskiej (Plotter 1964, 180).

Niemniej jednak, to język francuski określił światowy model prowadzenia działań dyplomatycznych. Sprzyjały temu nie tylko wspomniane już względy historyczne, ale także jego bogactwo lingwistyczne, zwłaszcza mnogość przysłówków, rodzajników i spójników precyzujących związki międzywyrazowe i międzyfrazowe. Ponadto, pochodzenie francuskiego od łaciny sprawiło, iż zyskał on miano *języka intelektualistów* (Vlotides 2014). Inne cechy języka francuskiego, które utorowały mu drogę do dyplomatycznej dominacji to przede wszystkim: przejrzyste zasady składni sprzyjające precyzji wypowiedzi oraz bogactwo leksykalne, którego poprawność i klarowność gwarantował stały nadzór sprawowany przez l'Académie Française.

Nawet dziś dyplomaci francuscy uważają swój język ojczysty za podstawowy język dyplomacji. Podkreślają, że z uwagi na swe wyrafinowanie, precyzję i czytelność jest to język dla celów dyplomatycznych perfekcyjny. Potwierdzeniem tego może być fakt, iż brytyjscy dyplomaci zawodowi (*diplomats de carrière*) zobligowani są biegłe posługiwać się językiem francuskim, zaś jego znajomość sprawdzana jest na egzaminie uprawniającym do wykonywania tej profesji. Języki francuski i angielski były pierwszymi językami roboczymi ONZ, co oznaczało, iż tłumaczono na nie wszelkie przemówienia w językach oficjalnych: chińskim, rosyjskim i hiszpańskim. Ponadto, umowy wielostronne sporządzane są w dwóch równorzędnych językach: angielskim i francuskim. Pomimo tego, podkreślić należy, iż język francuski traci swą pozycję na rzecz języka angielskiego. I tak jak francuski utożsamiany był i jest z oświeconym intelektualizmem, tak dziś język angielski, dzięki technologii, biznesowi i mediom elektronicznym, stawia wyzwanie historycznym granicom dyplomacji.

Niemniej jednak, oddziaływanie języka francuskiego na angielski język dyplomatyczny jest znaczące i przybiera dwie formy. Pierwszą z nich jest wpływ, jaki francuski wywiera na szczegóły techniczne języka dyplomacji, drugą zaś idiomatyczny leksykon tegoż języka. Ilustracją aspektu pierwszego mogą być, dla przykładu, tradycyjne francuskie pojęcia oznaczające części składowe formalnej noty dyplomatycznej.

Tabela 1. Części składowe noty dyplomatycznej.

Tytuły honorowe:	<i>l'appel</i> (Sir, Your Excellency, Monsieur le Ministre)
	<i>le traitement</i> , (Votre Altesse, Votre Excellence, Votre Eminence)
Zwrot grzecznościowy w końcowej części noty,	<i>la courtoisie</i>
Podpis	<i>la souscription</i>
Czas i miejsce sporządzenia noty.	<i>la date</i>
Nazwisko i miejsce pobytu adresata	<i>la réclame</i>

Rodzaje not także noszą nazewnictwo francuskie. *Note Verbale* i *Aide-Mémoire*, stanowią komunikację oficjalną między placówką i MSZ; *Lettres de Cabinet* - pisma między panującymi, *Lettres de Chancellerie* - pisma między monarchą i prezydentem zaś *bout de papier* oznaczają nieoficjalną korespondencję dyplomatyczną.

Także oficjalna korespondencja dyplomatyczna w postaci raportów tygodniowych i rocznych sporządzanych przez brytyjską placówkę dyplomatyczną w Warszawie w latach 1919-1939 naśladowała wzór francuskich sprawozdań dyplomatycznych.

Sprawozdania tygodniowe, opracowywane zamiennie przez posła i sekretarzy misji, stanowiły kilkunastokrotne podsumowanie wydarzeń i sytuacji ogólnej w Polsce oraz omawiały najważniejsze sprawy bieżące, natury politycznej bądź gospodarczej. Po upływie roku, archiwizowane raporty tygodniowe stanowiły podstawę do sporządzenia obszernego i szczegółowego raportu rocznego, nad całością którego czuwał poseł lub ambasador. Dołączał do on niego artykuły wstępne własnego autorstwa, zaś jego współpracownicy odpowiedzialni byli za przygotowanie poszczególnych rozdziałów. Przedstawicielstwo brytyjskie w Warszawie nie opracowywało wówczas raportów miesięcznych, a przyczyna tego tkwić mogła w skromnej obsadzie personalnej placówki.

Dla przykładu, raporty roczne przesyłane przez ambasadora Williama Erskine'a w latach 1928-1935 liczyły ok. 50 stron maszynopisu i składały się ze wstępu opracowanego przez samego ambasadora i kilku podrozdziałów². Część pierwsza raportu dotyczyła relacji Polski z zagranicą, w których pierwszeństwo przypadało stosunkom II Rzeczypospolitej z Wielką Brytanią i jej koloniami: Indiami, Kanadą, Australią, Irlandią oraz Palestyną. Następnie prezentowane były relacje polsko-francuskie, polsko-niemieckie i polsko-sowieckie, a w dalszej kolejności omawiano stosunki dyplomatyczne z Włochami, Czechosłowacją, Rumunią, Węgrami, krajami bałtyckimi, Austrią, Turcją i Norwegią. Informowano o podpisanych i ratyfikowanych traktatach, wizytach wzajemnych oraz nominacjach posłów i ambasadorów. Znacznie mniej uwagi poświęcano relacjom Polski z krajami pozaeuropejskimi: USA, Chinami, Chile i Japonią.

Kolejny obszerny rozdział dotyczył polskiej polityki wewnętrznej. Prym w nim wiodła charakterystyka sytuacji na polskiej scenie politycznej, czyli opis zmian w administracji rządowej i działalności ustawodawczej parlamentu. Baczna uwagę zwracano na kwestie gospodarcze: sytuację w finansach, przemyśle, rolnictwie, transporcie i na rynku pracy. W końcowej części raportu poruszano problematykę armii, floty i wojsk lotniczych. W raporcie nawiązywano też do położenia mniejszości narodowych, dokonywano przeglądu prasy a nawet obliczano koszty życia.

Także powszechnie używane tytuły dyplomatyczne noszą ślady wpływów języka francuskiego, co dostrzec można zwłaszcza w pisowni. Trzy klasy przedstawicieli dyplomatycznych ustalone na Kongresie Wiedeńskim w roku 1815 i potwierdzone przez Wiedeńską Konwencję Stosunków Dyplomatycznych z roku 1961 noszą nazwy (Orłowski 2006):

- a) ambasadora lub nuncjusza akredytowanego u głowy państwa;
- b) posła bądź internuncjusza, także składającego listy uwierzytelniające głowie państwa;
- c) *chargé d'affaires* akredytowanego przez ministra spraw zagranicznych w tym: *chargés d'affaires en titre*, *chargés d'affaires en pied* i *chargés d'affaires ad intérim*.

Wpływ języka francuskiego zauważalny jest ponadto w nomenklaturze niższych rangą agentów dyplomatycznych, przede wszystkim *attachés*, czyli specjalistów technicznych powiązanych z misją dyplomatyczną dla pełnienia funkcji reprezentacyjnych lub sprawozdawczych. *Attachés* działają w różnych dziedzinach, stąd funkcja *attaché* wojskowego (military *attaché*, *attaché militaire*), morskiego (naval *attaché*, *attaché naval*), handlowego (commercial *attaché*, *attaché commercial*), gospodarczego (economic *attaché*, *attaché*

² The National Archives. William Erskine do Arthura Hendersona, 22 marca 1930 r., FO 55, 13689, N. 1968.

économique). Personel dyplomatyczny akredytowany w państwie przyjmującym nosi wywodzącą się z języka francuskiego nazwę korpusu dyplomatycznego - *corps diplomatique*.

Kolejnym szczegółem technicznym w dyplomacji wywodzącym się z tradycji francuskiej i ustalonym zwyczajowo przez Kongres Wiedeński jest fakt, iż „w państwach o tradycji katolickiej przedstawiciele dyplomatyczni papieża korzystają z pierwszeństwa wśród korpusu dyplomatycznego niezależnie od długości pobytu na placówce” (Orłowski 2006, 112). Na czele korpusu dyplomatycznego stał zatem nuncjusz apostolski sprawujący funkcję dziekana czyli najstarszego rangą szefa misji³. Na miejscach kolejnych plasowali się najwyżsi rangą przedstawiciele dyplomatyczni czyli ambasadorowie, których precedencja zależała od długości pobytu w państwie przyjmującym, za nimi posłowie i następnie *chargé d'affaires*.

Kolejny wpływ jaki język francuski wywarł na angielski język dyplomatyczny dotyczy dyglosji leksykonu i frazeologii. Francuskie sformułowania: *coup d'état*, *régime*, *étiquette* czy *rapprochement* należą do podstawowych pojęć używanych w dyplomacji, rzadko używane są natomiast w potocznym języku angielskim. Innymi przykładami są⁴:

Cordon sanitaire – *a belt of countries isolating another nation in order to check its aggressiveness or lessen its influence.*

Démarche – *a diplomatic or political initiative or manoeuvre.*

Fait Accompli – *an act by one or several states that creates a new situation vis-à-vis another state or group.*

Force majeure – *compulsion or coercion by circumstances, which one cannot control.*

Laissez-passer – *a permit or pass allowing officials of one country to travel in another.*

National – *subject or citizen.*

Tacite reconduction – *renewal of a contract by tacit agreement.*

Voisinage – *exceptional de facto relations between states and their citizens, arising out of special conditions in a borderland area.*

Ponadto, liczne angielskie zwroty dyplomatyczne stanowią kopię modelu francuskiego. Wyrażenia typu: “*My Government will reconsider its position*” lub “*My government is obliged to tender grave reservations*” z wystudiowaną grzecznością przekazują ostrzeżenie, które, podane w języku potocznym, miałyby wydźwięk bardziej dosadny i o wiele groźniejszy. Liczne galicyzmy stosowane są ponadto w oficjalnej dyplomatycznej korespondencji rządu Jej Królewskiej Mości. Nie tylko kopiują one strukturę semantyczną sformułowań francuskich, ale zawierają niemal identyczne słownictwo pochodzenia romańskiego.

Tabela 2. Wersje angielska i francuska przykładowych zwrotów stosowanych w oficjalnej korespondencji dyplomatycznej⁵.

I have the honour to refer to your letter of 5 January 1983	J'ai l'honneur de me référer à votre lettre du 5 janvier 1983
I have pleasure in welcoming	J'ai le plaisir de saluer
I am happy to greet	Je suis heureux de saluer
I have pleasure in confirming	J'ai le plaisir de vous confirmer
I have the honour to inform you	J'ai l'honneur de vous informer

³ Dziekan był pierwszym rozmówcą i rzecznikiem korpusu dyplomatycznego wobec władz państwa przyjmującego. W imieniu korpusu składał sugestie, życzenia i prośby, był też koordynatorem wspólnie przez korpus podejmowanych działań. To jemu nowo przybyli dyplomaci składali pierwszą kurtuazyjną wizytę, on też reprezentował korpus przy dwóch okazjach: uroczystości składania życzeń głowie państwa z okazji Nowego Roku oraz święta narodowego kraju urzędowania. Orłowski, T. op. cit., s. 114.

⁴ http://www.1066andallthat.com/english_contemporary/diplomacy_08.asp.

⁵ Ibidem.

It is understood that this letter and your reply will together constitute the Agreement of cooperation between...and... This Agreement will come into force on the sate of receipt of your reply to this letter	Il est entendu que la présente lettre et votre réponse affirmative constitueront, ensemble, l'Accord de Coopération etre...et..., lequel entrera en vigueur à la date de reception de votre réponse
Please accept, Your Excellency, the assurance of my highest consideration	Veillez d'agrèer, Votre Excellence, l'assurance de ma très haute considération

W przykładzie przedstawionym poniżej wszystkie wyrazy podane kursywą są zapożyczeniami romańskimi:

The *Consul-General of France cordially invites you to attend a reception in honour of...*

Ponadto, wiele francuskich pojęć, fraz i elementów leksykalnych na trwałe zagościło w angielskim rejestrze dyplomatycznym. Ilustrację tego zjawiska stanowić mogą poniższe przykłady zaczerpnięte z oficjalnej brytyjskiej korespondencji dyplomatycznej⁶.

Your Majesty will also have found his conduct deserving of Your approbation and esteem, and in this pleasing confidence I avail myself of the present opportunity to renew to You the assurances of the invariable friendship and cordial esteem...

(z *Recredentials in the form of a Lettre de Cabinet*)

I should like to assure you that we fully reciprocate the desire expressed by you for the establishment of relations beneficial to our two secretariats.

The Council should authorize the Secretary-General to propose from time to time, as appropriate, that certain other inter-governmental organisations might be invited to be represented by observers at individual sessions when the Council discusses questions of direct concern to them. These organisations should participate, with the approval of the Council and without the right to vote in connexion with particular agenda items.

I am pleased to inform you that these proposals are acceptable to the Commission. In consequence, in accordance with the suggestion in the final paragraph of you letter, that letter and my reply shall be considered as constituting the Agreement governing the relationship between the Commission of the European Communities and YMCO, the said Agreement will come into force as from today.

When this proposal is approved by beneficiary countries or organisations the Commission will submit the project to the competent financing authorities. In case of a positive decision appropriate administrative and financial arrangements will be agreed between the beneficiary country or organisation, the Commission and, if the beneficiary country so desires, IMO, in accordance with the relevant procedures.

The provision of assistance and advice to developing countries has been assigned highest importance by this Organisation as part both of its Technical Cooperation Programme and in the context of IMO's priority programme for promoting effective and global implementation of the international standards and regulations adopted under its auspices. It is, therefore, a source of great satisfaction to me that the arrangements you propose are especially intended to benefit developing countries.

Periodic consultations will take place between the Commission and the Organisation in order to determine in advance the meetings of mutual interest in which each may participate upon the invitation of the other.

Także przedstawione poniżej tłumaczenie angielskiej noty dyplomatycznej na wersję francuską wskazuje na ich bliskość leksykalną, frazeologiczną i składniową. Angielski

⁶ Ibidem.

rejestr dyplomatyczny opisany może być zatem jako lingwistyczna odmiana języka angielskiego stanowiąca nieomal kalkę języka francuskiego.

<p><i>It is understood that any participation of the European Communities in the negotiation of treaties or other international instruments taking place in diplomatic conferences convened by the Organisation will be the subject of appropriate decisions taken by the competent bodies of the Organisation or of the Unions administered by the Organisation or of the said conferences.</i></p>	<p><i>Il est entendu que toute participation des Communautés européennes aux négociations de Traités ou autres instruments internationaux se déroulant dans les conférences diplomatiques convoquées par l'Organisation fera l'objet de décisions appropriées des instances compétentes de l'Organisation ou des unions administrées par l'Organisation ou des dites conférences.</i></p>
--	---

Inne cechy angielskiego języka dyplomacji charakterystyczne także dla jęz. francuskiego to:

1. Stosowanie zdań złożonych współrzędnie, co umożliwia uprzejme zgłoszenie zastrzeżeń przy jednoczesnym wyrażeniu zgody. Najczęstszym przykładem jest użycie spójnika *but* (Greenbaum 1990, 268):
Yes, but...
I see what you mean, but..
I agree to a point but...
2. Zastępowanie przeczeń bezpośrednich przeniesioną negacją – *transferred negation*, czyli przesunięciem negatora do zdania głównego dla złagodzenia tonu negacji (ibidem, 302): *I don't think it is a good idea* w miejsce silniejszego: *I think it isn't a good idea*.
3. Używanie wyrażenia *sorry* dla przerwania rozmówcy, wyrażenia przeprosin lub niezgody:
Sorry, but I do not really agree.
4. Stosowanie zwrotów przysłówkowych dla złagodzenia tonu wypowiedzi, w tym: okoliczników typu *Subjuncts Emphasizers* (ibidem, 178) : *really, certainly, surely, actually, indeed, just* oraz *Subjuncts Intensifiers Amplifiers* (ibidem, 179) - *totally, fully, entirely, wholly, completely* i *Subjuncts Intensifiers Downtoners* (ibidem, 180) - *practically, a bit, a little, in the least, rather*.
I do not really support you in that respect.
I do not quite understand.
5. Używanie okoliczników typu *Disjuncts of Style* (ibidem, 182) dla skomentowania stylu wypowiedzi: *perhaps, maybe, undoubtedly, apparently, allegedly, frankly, honestly*.
Perhaps I am not making myself clear,
oraz *Disjuncts of Content* (ibidem, 183) przekazujących komentarz do treści wypowiedzi: *fortunately, predictably presumably, unexpectedly, understandably, significantly*.
Unfortunately, the agreement has not been reached yet.
6. Używanie czasowników modalnych: *would, could, may, might* jako mniej bezpośrednich niż regularne czasowniki leksykalne i tym samym łagodzącym ton wypowiedzi (ibidem, 60-70):
I could need more time to reconsider your suggestion.
Would you hand me the memo?

Proces opracowania banku zrównoważonego, powściągliwego i umiarkowanego w tonie słownictwa trwał wieki. W języku dyplomacji niezmiernie istotny jest bowiem właściwy dobór słów i wyrażen a używając języka dla celów dyplomatycznych uważać należy

na niuanse znaczeniowe zarówno wtedy, gdy wyrażana jest zgoda, która nie powinna graniczyć z nadmiernym entuzjazmem, jak i odmowa, która nie powinna interlokutora urazić. Język dyplomacji winien być nie tylko formalny, ale także spójny i przejrzysty, a jako synonim kultury, opanowania i dobrego smaku pelen kurtuazji. Typowej dla dyplomacji pewnej dozy wieloznaczności służy stosowanie w wypowiedzi długich zdań wielokrotnie złożonych i częstych dygresji. Stonowany ton i częste niedopowiedzenia zapobiegają agresji i umożliwiają przekazanie informacji negatywnej przy zachowaniu postawy pozytywnej, co sprzyja atmosferze szacunku i rozsądnym porozumieniom. Dla przykładu, jeśli minister spraw zagranicznych zaprasza ambasadora państwa sąsiadującego, by zakomunikować mu o fakcie zaniepokojenia jego rządu artykułami prasowymi, które *nie harmonizują z przyjaznymi stosunkami łączącymi oba państwa* w praktyce równa się to ostrzeżeniu, iż wspomniany rząd sytuacji takiej tolerować nie zamierza. Jeśli minister doda, iż *praktyki takie mogą mieć negatywny wpływ na stosunki bilateralne* oznacza to, iż są one już w danej chwili poważnie zakłócone i skutkować mogą zerwaniem rozmów czy umów dwustronnych.

Reasumując, fakt, iż w perspektywie historycznej co najmniej trzy języki odgrywały w sztuce dyplomacji rolę wiodącą dowodzić może, że przyczyny lingwistyczne i semantyczne nie odgrywają w tym aspekcie roli decydującej. Dominacja języka w dyplomacji wynika raczej z uwarunkowań politycznych, strategicznych, gospodarczych czy kulturowych zachodzących w relacjach między państwami. Pomimo niekwestionowanej przewagi języka angielskiego w komunikacji międzynarodowej, francuski nadal odgrywa w niej ważną rolę. Preferują go genewskie struktury ONZ, organizacje tj. *Médecins Sans Frontières* oraz *the International Committee of the Red Cross*, widnieje także w oficjalnej dokumentacji m.in. paszportach. Znajomość języka angielskiego i francuskiego jest zatem w dyplomacji absolutną koniecznością, warunkiem niemalże *sine qua non* odpowiedzialnego podejścia do obowiązków profesjonalnego i kompetentnego dyplomaty.

BIBLIOGRAFIA

Książki

1. Blanchard, Jean-Vincent. 2011. *Eminence: Cardinal Richelieu and the Rise of France*. London: Walker & Company.
2. Davies, Norman. 2006. *Europa*. Warszawa: Znak.
3. Greenbaum, Sydney; Quirk, Randolph. 1990. *A Student's Grammar of the English Language*. London: Longman.
4. Orłowski, Tomasz. 2006. *Protokół dyplomatyczny: ceremonial i etykieta*, Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych;
5. Phillips, Charles. 2011. *The Illustrated Encyclopaedia of Royal Britain*. New York: Metro Books.
6. Pinker, Steven. 2002. *Jak działa umysł*. Warszawa: Książka i Wiedza.
7. Potter, Simeon. 1964. *Our Language*, London.

Ustawy, rozporządzenia

1. *Konwencja Wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych*, 18.04.1961, Dz. U. 65.37.232. *Kongres Wiedeński*, Art. 16, ust. 3.

Źródła archiwalne

1. The National Archives. William Erskine do Arthura Hendersona, 22 marca 1930 r., FO 55, 13689, N. 1968.

Źródła internetowe

1. Vlotides, Maria. 2014. *The language of diplomacy*. <http://www.diplomatmagazine.com>. http://www.1066andallthat.com/english_contemporary/diplomacy_08.asp.